

PLANTENWERKGROEP

--- NMC-Schijndel --- Natuurgroep Gestel ---

Plant van de maand juli 2024

Mannetjesereprijs

Algemeen

Wetensch. naam	Veronica officinalis L.
Uitspraak	Verónica officinális
Familie	Plantaginaceae/Weegbreefamilie
Geslacht	Veronica/ereprijs
Soort	Mannetjesereprijs
Hoogte	10 cm. – 50 cm.
Plantvorm	Kruid
Plant	Eénhuizig
Wortels	Hoofd- en bijwortels
Stengel	Kruipend en dan opstijgend
Bladstand	Tegenoverstaand
Bladvorm	Elliptisch
Bladkleur	Donkergroen
Bladrand	Gezaagd
Bloeiperiode	Mei - augustus
Bloeiwijze	Tros
Bloemvorm	Tweezijdig symmetrisch
Bloemkleur	Lichtblauw
Bloementype	Tweeslachtig
Kelkbad	4
Kroonbladen	4
Meeldraden	2
Stijlen	1
Stempels	1
Bestuiving	Insecten
Vruchtbeginsel	Bovenstandig
Vrucht	Doosvrucht
Leefvorm	Overblijvend
Groeiplaats	Matig voedselarm substraat

Foto 1. Mannetjesereprijs

Inleiding

Ons universum waarin de planten groeien heeft invloed op hun ontwikkeling. *Maria Thun* (1922-2012) ontwikkelde de *Zaai kalender**** waarin ze aangeeft welke data slecht of juist uitstekend zijn om in de groenten-/bloementuin te werken. Wil je rust in juli, sla dan de data 12(avond), 16, 17, 23(avond), 24, 25(namiddag), en 26(voormiddag) over. In die tijd zijn de groeiomstandigheden voor planten ongunstig. Laat de tuin de tuin en vermaak je elders.

De eerste foto van de Plant van de Maand betreft de Mannetjesereprijs. Dat wordt even zoeken, zowel buiten als op de foto. Het kleine plantje valt niet direct op, maar is daarvoor niet minder aantrekkelijk.

Naamgeving

Veronica. **Als** je in de tekening van de bloem de gelaatsuitdrukking op de zweetdoek van het gezicht van Christus ziet en weet dat Veronica die afdruk maakte, **dan** is de verklaring van de naam *Veronica* duidelijk. Zo niet, dan toch.

We kunnen de naamsverklaring ook zien uit *vera* gevolgd door *unica*, dat de *enige ware* betekent. De plant geldt als een *uiterst werkzame* geneeskrachtige plant.

Officinalis. De plant wordt in de apotheek gebruikt, is geneeskrachtig.

Mannetjesereprijs. De naam bestaat uit twee delen: *mannetje* en *ereprijs*.

Mannetje. Het is gebruik geweest dat twee op elkaar lijkende planten als *mannetje* en *wijfje* werden aangeduid. In dit geval is de *Tijmerekprijs* (*Veronica serpyllifolia*) de tegenhanger van onze plant.

Ereprijs. Bij Dodoens(1583) lezen we: "*Erenprijs i.e. honor en laus.*" → "*Erenprijs dat is eer en lof.*" Wel duidelijk dat dit kruid gewaardeerd werd. Een tweede verklaring gaat terug naar de Middeleeuwen toen toernooiwinnaars een krans van deze bloemen kregen.

Als laatste verklaring verwijs ik naar de **Toepassing**.

In het Fries, Frans, Duits en Engels noemt men de plant achtereenvolgens: *Sânblau-blomke*, *Véronique officinale*, *Echter Ehrenpreis*, en *Common Speedwell*.

Mooi toch om als tegenhanger van de *Mannetjesereprijs* het *Ereprijswijfje* te noemen.

Plaatsing

Heukels** plaatst de plant in de Weegbreefamilie, verder in het geslacht Ereprijs en de soort Mannetjesereprijs. In het geslacht Ereprijs worden nog maar liefst 23 andere Ereprijzen genoemd. Veel werk aan de winkel voor de ware liefhebber.

Beschrijving

Levensvorm. Mannetjesereprijs is een overjarig kruid en valt bij de indeling van Raunkiaer onder de Chamaefyten. De plant zal tussen de 10 en 45 tot 50 cm. groot worden.

Afb.2 Wortelstelsel

Foto 3*. Stengel

Foto 4. Oprichte stengel

Wortels. De plant bezit een stelsel van niet diep wortelende hoofd- en bijwortels(afb.2). Op de knopen zal de kruipende stengel opnieuw wortelen.

Stengels. De kruipende stengels, die dus op de knopen opnieuw wortelen(foto 3*), zullen zich naar het einde oprichten om dan de bloeiwijze mogelijk te maken(foto 4). Door al dat gewortel zal de plant zich zodenvormend gedragen. De stengels zijn alom dicht behaard.

Foto 5. Blad bovenzijde

Foto 6*. Stengelknoop met worteltjes

Foto 7. Blad onderzijde

Bladeren. De vorm van de behaarde, donkergroene bladeren is ovaal tot omgekeerd eivormig. Ze zijn in paren kortgesteeld tegenover elkaar geplaatst(foto 6*). De bladrand is gezaagd. Opmerkelijk is verder dat de plant zelfs in de winter nog groene bladeren heeft.

Foto 8. Bloeiwijze

Foto 9. Bloem(en)

Foto 10. Vruchten

Bloemen. De bloeiwijze kun je zien als een langgesteelde tros(foto 8). De zes tot acht millimeter grote kelkvormige bloem is lichtblauw met duidelijk honingmerk(foto 9). De kleur donkerblauw, rose en wit komen ook voor. Ben je een gelukkige die deze kleur(en) ook vindt? Er zijn 4 kelk- en 4 kroonbladen, twee meeldraden en één stijl met één stempel.

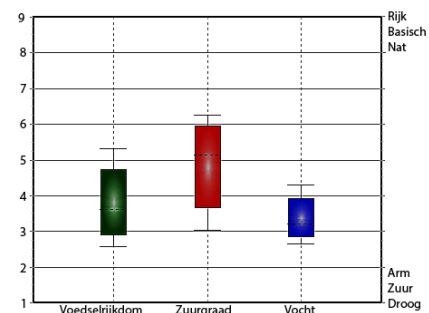
Vruchten. Het bovenstandig vruchtbeginsel groeit uit tot een platte, driehoekige doosvrucht(foto 10). De olijfbroene vrucht is aan de top hartvormig.

Groeiplaats

Bekijken we de groeiomstandigheden(zie ook afb.11*) dan zien we dat:

- het substraat redelijk voedselarm genoemd kan worden.
- de zuurgraad tussen 3,5 en 6 ligt.
- de plant een redelijk droge omgeving zoekt.
- de Mannetjesereprijs gedijt op zonnige tot licht beschaduwde plaatsen.

We zullen de plant op schrale graslanden, heide en duinen tegenkomen.

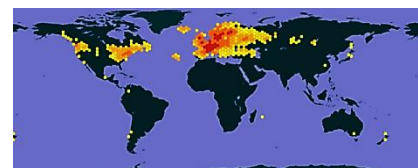
Afb.11* Ecologische parameters

Verspreiding

Kaartje 12 laat zien waar de plant wereldwijd groeit.

Zoemen we in op Nederland, dan geeft het kaartje van Floron(afb.13) aan dat de plant in heel Nederland vertegenwoordigd is.

De in Nederland inheemse plant wordt als *vrij algemeen aangegeven*.

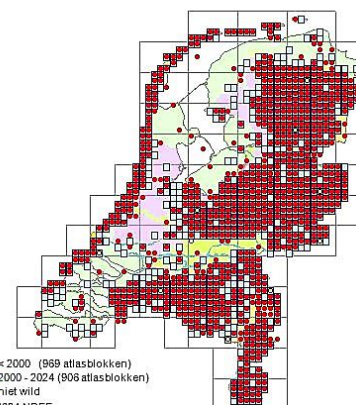

Afb.12 Mannetjesereprijs wereldwijd. Foto 13. Nederland

Toepassingen

-De volgende sage is te mooi om achterwege te laten.

Een Franse herder ziet dat een hert door een wolf gebeten wordt. Het gewonde dier vreet van een plantje en hij merkt op dat het beest geneest. Nu hoort de herder het verhaal dat de Frankische koning die al drie jaar lijdt aan huiduitslag. Geen arts kan hem genezen. De heldere herder maakt uit het sap van ons plantje een smeersel en biedt dat onderdanig aan de koning aan. Voorzichtig smeert de koning zijn voet ermee in. 's-Nachts voelt de

□ < 2000 (969 atlasblokken)
 ■ 2000 - 2024 (906 atlasblokken)
 ● niet wild
 ○ niet wild
 © 2024 NDFF

koning veel pijn, roept zijn dienaren en warempel, de schilfers op zijn voet zijn verdwenen. De koning smeert daarop zichzelf helemaal in met de zalf en hij geneest. Zo'n plant verdient een bijzondere naam, waarmee de koning *Ereprijs* zijn naam heeft gegeven.

-Een tweede aardige beschrijving van de werking van *Mannetjesereprijs* vinden we in: "Afbeelding der artsny-gewassen met derzelver Nederduitsche en Latynsche beschrijvingen."

GEbruik. In vetscheide opzigten is dit Kruid, van ouds tot heden, in de Geneeskunde beroemd. De Bladen, die van eenen bitterachtigen, eenigzins scherpen Kruidrigen Smaak zijn, worden van sommigen tegen allerley Borst- en Longe-Kwaalen, inwendige Verzweeringen, Huid-Kwaalen en andere Ongemakken, die uit Koude Slijm ontstaan, zeer geroemd, en, als Thee getrokken, gelijk gesteld met de Chineesche, ja zelfs beter geoordeeld. Zij zijn vrij sterk Zweetdrijvende, en het Sap der groene Bladen, bij aanhouding tot twee Oncen 's daags gebruikt, dient tegen Jichtige Pyren en 't Podagra.

-Uit *Mannetjesereprijs* kan inkt bereid worden.

Tot slot

Van de vele *Ereprijsen* die in Heukels beschreven worden is de *Mannetjesereprijs* de laatste. Hoewel het lastig is verschillende *Ereprijsen* te determineren, moet dat bij deze Plant van de Maand wel lukken, vooral wanneer ik merk dat het bloemetje niet direct afvalt als je het plantje rondom bestudeert en het een harig, kruipend plantje is.

Tekst : Gerard te Dorsthorst

Afb. foto's: GtD(1,5,7,8); herbarium.org(2); Flora van nederland Wilde planten en hun omgeving online(3,6,11); Saxifraga(4,9,10); GBIF(Global Biodiversity Information Facility)(12); FLORON(13).

1. Manntjesereprijs	Veenendaal	8 juni 2024
2. Wortelstelsel	herbarium.org	
3*. Stengel	Flora van Nederland - Wilde planten en hun omgeving online	
4. Opgerichte stengel	Saxifraga – Ed Stikvoort	
5. Blad bovenzijde	Veenendaal	8 juni 2024
6*. Stengelknoop met worteltjes	Flora van Nederland - Wilde planten en hun omgeving online	
7. Blad onderzijde	Veenendaal	8 juni 2024
8. Bloeiwijze	Veenendaal	8 juni 2024
9. Bloem(en)	Saxifraga – Jan van der Straaten	
10. Vruchten	Saxifraga – Ed Stikvoort	
11* Ecologische parameters	Flora van Nederland - Wilde planten en hun omgeving online	
12. Verspreiding wereldwijd	GBIF	
13. Verspreiding Nederland	FLORON Verspreidingsatlas Vaatplanten	

*<https://www.floravannederland.nl/planten/mannetjesereprijs>

**Heukels' FLORA van Nederland. 24^e druk. 2020.

***Maria Thun 'Zaakalender 2024'. Uitg. Christoffor.

opm. De Plant van de Maand is te vinden op:

<https://www.nmcschijndel.nl> en op: <https://www.natuurgroepgestel.nl>